

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף כד

(בעמוד הקודם)

כי סליק רב כהנא: כשהוא עלה לארץ ישראל, הוא פגש את בניו של רבי חייא שיושבים ואומרים את השאלה הבאה.

עשרון שחלקו והניחו בביסא: עישרון של מנחה (שזו הכמות של מנחה שלימה), שחילק אותו לשני חצאים והניח אותם ב'ביסא' (= כלי שבוללים איתו מנחה). ונגע אדם טמא 'טבול יום' באחד מהחצאים, האם הוא מטמא גם את החצי השני שלא נגע בו, או לא?

'טבול יום' הוא אדם טמא שטבל לטהרתו ונשארה עליו טומאה קלה עד הערב. כשהוא נוגע במאכל הוא מטמא אותו בדרגה קלה, ולכן המאכל עצמו נהיה טמא בלבד, אבל המאכל לא יכול לטמאות דברים אחרים. (אמנם כאן בכל מקרה החצאים אינם נוגעים זה בזה).

השאלה היא, למדנו במשנה (בחיגיה) שהכלי מצרף את כל מה שבתוכו ב'קודש'. האם הדין הזה אמור רק כשהחלקים המונחים בתוך הכלי נוגעים זה בזה. (ואז למרות שהטבול יום נוגע בחצי אחד, וכאמור החצי הזה לא יכול לטמאות את החצי השני בגלל מגעם זה בזה, בכל אופן הטבול יום יטמא גם את החצי השני כי הוא מצורף לחצי הראשון, וכאילו יש כאן יחידה אחת). אבל כאן שאינם נוגעים זה בזה אין צירוף, ואם כן החצי השני טהור. או אפילו כשהחלקים לא נוגעים זה בזה הכלי מצרף אותם, ואם כן החצי השני טמא.

אמר להו איהו: ענה להם רב כהנא - האם כתוב במשנה שם שהכלי 'מחבר' את מה שבתוכו, שאז היה משמע דוקא כשהם נוגעים זה בזה הכלי מחשיב אותם למחברים לגמרי? הרי כתוב שהכלי 'מצרף' את מה שבתוכו, ולכן אפילו כשהחלקים לא נוגעים זה בזה הכלי מצרף אותם.

שאלה נוספת של בני רבי חייא:

הושיט אחד לביניהן מהו? מה הדין אם במקרה הנ"ל שהיו מונחים בשני צידי הכלי שני חצאי עישרון, ולקח חצי עישרון נוסף והכניס אותו בין שני החצאים, והטבול יום נגע בו. האם נטמאו שני החצאים האחרים בגלל שהכלי מצרף את הכל?

אמר להו - צריך לכלי כלי מצרפו, אין צריך לכלי אין כלי מצרפו: ומכיון שהחצי השלישי אינו נצרך למנחה, אם כן אינו נצרך לכלי והכלי אינו מצרפו. ושני החצאים האחרים טהורים.

שאלה נוספת של בני רבי חייא:

הושיט טבול יום את אצבעו ביניהן מהו? מה הדין אם במקרה הנ"ל שהיו שני חצאים בשני צידי הכלי, בא טבול יום והכניס אצבעו באויר שביניהם, ולא נגע בהם ולא נגע בכלי, האם הם נטמאים?

אמר להו - אין לך דבר שמטמא מאוירו אלא כלי חרס בלבד: רק בכלי חרס יש את הדין שהכלי נטמא מהאויר שלו. (כגון אם הכניס שרץ תלוי בחוט לאויר הכלי, הכלי נטמא למרות שהשרץ לא נגע בו).

שאלה של רב כהנא לבני רבי חייא:

הדר איהו בעא מינייהו: חזר הוא ושאל אותם - מה הדין במקרה הנ"ל בשני חצאי מנחה בשני צידי הכלי, האם מועיל לקמוץ מחצי אחד והדבר יועיל גם לחצי השני? הספק הוא, האם הדין של צירוף כלי הוא מדאורייתא ואם כן אומרים אותו בין לחומרא (לענין טומאה) ובין לקולא (לענין קמיצה). או שדין צירוף הוא רק מדרבנן ולכן אומרים אותו רק לחומרא (לענין טומאה) אך לא לקולא (לענין קמיצה).

אמרו לו: תשובה מפורשת על שאלה זו לא שמענו, אבל שמענו דין דומה לזה. וזהו הדין שכתוב במשנתנו. 'שני מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו, אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה כשירות, ואם לאו פסולות'. דהיינו מדובר שנפלה כל אחת לצד אחד של הכלי. באמצע הכלי המנחות נתערבו זו בזו, אבל בכל צד של הכלי נשאר חלק מהמנחה העומד לעצמו ואינו מחובר לתערובת. ולכן

אם נשאר בכל צד כמות של מנחה שלא התערבה שיכול לקמוץ ממנה בפני עצמה, יקמוץ בכל צד ושתי המנחות כשרות. אבל אם אין מספיק כמות של מנחה שלא נתערבה בכל צד, אינו יכול לקמוץ בצדדים, ואם יקמוץ מהתערובת בהכרח שיקמוץ גם מהמנחה השניה, וזה פסול.

כי יכול לקמוץ מיהא כשירות, אמאי? הך דמערב הא לא נגע! אך מדוע אם יכול לקמוץ מהצדדים, המנחות כשרות? הרי החלק של כל מנחה שנמצא באמצע הכלי, אינו נוגע בחלק שבצד הכלי, ואיך הקמיצה שבצד מועילה לו? אלא מוכח שהכלי מצרף גם לענין קמיצה.

דחייה: אמר רבא דלמא בגושין המחולקין העשיין כמסרק: מדובר שנפלה כל אחת לצד אחד של הכלי, והתפזרה עד האמצע. באמצע התערבו המנחות זו בזו, ובכל צד נשארה מנחה שלא נתערבה. אמנם כל חלקי המנחה מחוברים זה לזה ואין הפסק ביניהם.

הדבר דומה לשני מסרקים העומדים זה מול זה, שהשיניים שלהם התערבו זה בזה. השיניים של כל מסרק מחוברים למסרק עצמו, וגוף המסרק עצמו עומד בפני עצמו ואינו מחובר עם המסרק השני, אלא רק השיניים של שני המסרקים מתערבות זו בזו.

מאי הוי עלה? מה המסקנה בשאלה הנ"ל, האם במנחה המחולקת בכלי אחד לשני חצאים נפרדים, מועילה קמיצה בחלק אחד בשביל החלק השני או לא?

אמר רבא תא שמע: נאמר "והרים ממנו" דהיינו מן המחובר. ללמד שלא יביא עשרון בשני כלים ויקמוץ. עד כאן הברייתא. משמע שדוקא בשני כלים אי אפשר לקמוץ, אבל אם הניח את המנחה בכלי אחד וחילק אותה לשני חלקים בדומה למנחה המונחת בשני כלים, מועילה הקמיצה לכל המנחה!

אמר ליה אביי: אולי כוונת הברייתא 'שני כלים' כגון שהניח כלי קטן ('קפיזא') בתוך כלי גדול ('קבא'), והניח חצי עישרון בכלי החיצוני וחצי עישרון בכלי הפנימי. מכיון שהמחיצות של הכלי הפנימי עולות עד לגובה המחיצות של הכלי החיצוני, שני החצאים מופרדים זה מזה. ולמרות שיש גודש של המנחה מעל הדפנות המחבר את שני החצאים ביחד, אין זה נחשב 'חיבור', כי הוא מחוץ לדפנות הכלים.

ומה שאמרה הברייתא 'כלי אחד דומיא דב' כלים' כגון כלי 'עריבתה של תרנגולין', דהיינו שיש בתוך הכלי מחיצה נמוכה המחלקת את הכלי לשני חלקים. אם נתן חצי עישרון בכל חלק מהכלי, שני החצאים מצטרפים, בגלל שיש חיבור בין שני החצאים בתוך הכלי מעל הדופן הפנימית (הנמוכה מהדפנות החיצונות).

אבל בשאלה שלנו ששני החצאים אינם נוגעים כלל זה בזה, יש להסתפק האם מועילה קמיצה כחצי אחד לחצי השני. (למרות שהם מונחים בכלי אחד בלי מחיצה ביניהם, כי הם לא נוגעים זה בזה).

שאלה באותו ענין:

בעי רבי ירמיה 'צירוף כלי וחיבור מים' מהו? אם שני חצאי מנחה מונחים בשני צידי הכלי מופרדים זה מזה (כנ"ל), ויש עוד חצי של מנחה אחרת מונח מחוץ לכלי, אבל הוא מחובר לחצי האחד של הכלי על ידי מים. החיבור על ידי מים נעשה על ידי זרם מים שיורד עליהם. מה הדין אם נטמא החצי שבצד הנגדי (חצי א'), ואז החצי שכנגדו (חצי ב') נטמא על ידי צירוף כלי, האם גם החצי שבחוץ שמחובר לו על ידי מים (חצי ג' שמחובר לחצי ב') נטמא או לא?

הספק הוא, האם הדין ש'כלי מצרף מה שבתוכו לקודש' נאמר רק על מה שבתוך הכלי ולא על מה שמחוץ לכלי, ולכן אין כח לחצי שנטמא על ידי צירוף (חצי ב') לטמאות את החצי החיצוני (חצי ג'). או שסוף כל סוף החצי החיצוני מחובר לחצי הפנימי, וממילא כשנטמא החצי הפנימי על ידי צירוף הכלי (חצי ב') גם החצי החיצוני נטמא (חצי ג').

ואם תימצי לומר: ואם תרצה לומר כמו הצד השני בספק הקודם, שמיכון ששני החצאים מחוברים על ידי מים גם החצי שמחוץ לכלי נטמא. מה הדין להיפך 'חיבור מים וצירוף כלי'? כלומר באותו המקרה הנ"ל, אלא שהחצי החיצוני נטמא (חצי ג') והוא מטמא את החצי הפנימי הצמוד לו (חצי ב') על ידי חיבור מים, האם גם החצי הנגדי בצד השני של הכלי (חצי א') נטמא על ידי צירוף כלי?

הספק, האם הדין ש'כלי מצרף מה שבתוכו' נאמר רק על טומאה שנגעה בתוך הכלי, אבל טומאה שנגעה מחוץ לכלי והיא מטמאת את החצי שבתוך הכלי על ידי

חיבור מים, אינה יכולה לטמאות על ידי צירוף כלי את החצי הנגדי. או שאין הבדל. תיקו.

*

בעי רבא: עשרון שחלקו לשני חלקים, ואח"כ נטמא אחד מהם, ואח"כ הניח את שני החלקים ב'ביסא' באופן שאינם נוגעים זה בזה, וחזר טבול יום ונגע באותו חצי שננטמא, האם אנו אומרים 'שְׁבַע לו טומאה' או לא? דהיינו האם החצי הטמא כבר 'שְׁבַע' מהטומאה הראשונה ואינו יכול לקבל טומאה אחרת (מחמת נגיעת הטבול יום) או שלא אומרים 'שְׁבַע לו טומאה', ואז החצי הטמא מקבל טומאה חדשה מחמת נגיעת הטבול יום, וממילא גם החצי השני יקבל טומאה מחמת צירוף הכלי. [אמנם אם הטבול יום לא היה נוגע בחצי הטמא לא היה החצי השני נטמא מחמת צירוף כלי, כיון שהוא לא היה עמו בתוך הכלי בשעה שהוא נטמא, וכל הספק הוא רק כאשר הטבול יום נגע בטמא לאחר שהוא כבר היה מונח בתוך הכלי יחד עם החצי השני].

קושיא על רבא: אמר ליה אביי: וכי אומרים 'שְׁבַע לו טומאה'?

והתנן: והרי למדנו במשנה במס' כלים - סדין ששכב עליו זב וכעת הוא טמא בטומאת 'מדרס' ומטמא אדם וכלים אוכלים ומשקים (- כל כלי המיועד לישיבה או שכיבה, וישב או שכב עליו הזב, הרי הוא טמא בטומאת 'מדרס' שהיא טומאה בדרגת אב הטומאה), ואח"כ עשה מהסדין וילון, דהיינו שתלה אותו לפני הפתח וקבע אותו שם, הרי הוא טהור מטומאת המדרס שהיתה בו, כיון שכבר אינו מיועד לישיבה או שכיבה, אבל עדיין הוא טמא בטומאת 'מגע מדרס' (- כאילו הוא נגע ב'מדרס' ומטמא רק אוכלים ומשקים).

ממשיכה המשנה שם:

א"ר יוסי: וכי באיזה 'מדרס' הוא נגע שאתה אומר שהוא טמא ב'מגע מדרס'? אלא מה שהוא עשה מהסדין וילון מועיל לגבי זה שאם נגע בו הזב לפני שהוא עשה אותו וילון, ואז היו עליו שתי טומאות, טומאת מדרס וטומאת מגע הזב, כעת לאחר שעשאו וילון הוא טהור מטומאת המדרס ונשארה בו רק טומאת מגע הזב, וכעת הוא יטמא רק אוכלין ומשקין. ע"כ המשנה שם.

כעת אביי מבאר את הקושיא על רבא:

כי נגע בו הזב מיהא טמא ואפי' לבסוף (כטמא מדרס ואח"כ מגע הזב), אמאי, לימא שבע ליה טומאה?! נמצא שגם רבי יוסי מודה שאם הזב נגע בסדין לאחר שהיה טמא מדרס, נוספה בו טומאת מגע הזב לגבי זה שאם הוא יעשה ממנו וילון והוא יטהר מטומאת מדרס עדיין תישאר בו טומאת מגע הזב, ואם כדבריך הרי 'שָׁבַע לו טומאה', כלומר הרי הסדין כבר 'שָׁבַע' מטומאת המדרס שיש בו וכבר לא יכולה לחול עליו טומאת מגע הזב, אלא מוכח שלא אומרים 'שָׁבַע לו טומאה'!

דחיית הקושיא: א"ל: אמר לו רבא, יתכן שכוונת רבי יוסי שהמקרה היה הפוך, שקודם הסדין נטמא בטומאה הקלה של מגע הזב, ואח"כ הוא נטמא בטומאה החמורה של מדרס, שבמקרה כזה בוודאי חלה הטומאה החמורה על הטומאה הקלה, אבל לגבי 'עישרון שחילקו' שגם הטומאה הראשונה וגם הטומאה השניה היא טומאה קלה (ששניהם היא טומאת אוכלין בלבד) אומרים 'שָׁבַע לו טומאה', והחצי הטמא כבר 'שָׁבַע' מהטומאה הראשונה ואינו יכול לקבל טומאה אחרת (מחמת נגיעת הטבול יום).

אלא מסיפא: אלא ההוכחה שלא אומרים 'שָׁבַע לו טומאה' היא מהסיפא של המשנה שם (במשניות שלנו לא מופיע קטע זה, וכתבו התוס' במס' חולין שהיא ברייתא) - מודה רבי יוסי בשני סדינים המקופלים ומונחים זה על זה, וישב זב עליהם, שהסדין העליון טמא 'מדרס' (בגלל שהזב שישב עליו), והסדין התחתון טמא גם ב'מדרס' (= זב שישב אפילו על עשר סדינים כולם טמאים, גם התחתון), וגם ב'מגע מדרס' בגלל שהוא נגע בסדין העליון. ואם כדברי רבא הרי 'שָׁבַע לו טומאה', כלומר הרי הסדין כבר 'שָׁבַע' מטומאת המדרס שיש בו וכבר לא יכולה לחול עליו טומאת מגע מדרס, אלא מוכח שלא אומרים 'שָׁבַע לו טומאה'!

דחייה: **התם בבת אחת, הכא בזה אחר זה:** שם לגבי סדינים מקופלים, שתי הטומאות באו לסדין התחתון בבת אחת, שהרי בשעה שהזב ישב על הסדין העליון, באותו רגע נטמא הסדין התחתון גם במדרס וגם במגע מדרס, ולא שייך לומר בזה 'שָׁבַע לו טומאה', אבל לגבי 'עישרון שחילקו' הרי הטומאה השניה באה לאחר הטומאה הראשונה, ולכן יש להסתפק האם אומרים 'שָׁבַע לו טומאה' או לא.

*

אמר רבא: עישרון שחלקו לשני חלקים, ואבד אחד מהם, והפריש חצי עישרון אחר במקומו, ואח"כ נמצא הראשון (= החצי שנאבד), וכעת שלשתם מונחים ב'ביסא', **נטמא אבוד, אבוד וראשון** (= כאן הכוונה לחצי שלא נאבד) **מצטרפין, מופרש אין מצטרף**, כלומר אם נטמא החצי שהיה אבוד, הרי החצי שהיה אבוד והחצי שלא נאבד מצטרפים על ידי הכלי, ולכן החצי שלא נאבד נטמא מחמת החצי שהיה אבוד ע"י צירוף כלי. אבל ה'מופרש' דהיינו אותו חצי שהופרש במקום האבוד אינו מצטרף עימו, שהרי הוא לא הופרש על מנת להיקרב עם החצי האבוד (= הוא הופרש במקום האבוד עוד לפני שהוא נמצא), ולכן האבוד לא מטמא אותו ע"י צירוף כלי.

נטמא מופרש, מופרש וראשון מצטרפין, אבוד אין מצטרף: ואם נטמא החצי שהופרש במקום זה שנאבד, הרי החצי המופרש והחצי שלא נאבד מצטרפים על ידי הכלי, כיון שאם לא היו מוצאים את החצי האבוד הם היו אמורים להיקרב יחד, ולכן המופרש מטמא את החצי שלא נאבד ע"י צירוף כלי. אבל החצי האבוד שנמצא לא מצטרף עם המופרש, שהרי החצי האבוד לא היה אמור להיקרב עם החצי שהופרש במקומו, ולכן המופרש לא מטמא אותו ע"י צירוף כלי.

נטמא ראשון, שניהם מצטרפין: ואם נטמא החצי שלא נאבד, הרי האבוד והמופרש מצטרפים עם החצי שלא נאבד, לפי שכל אחד מהם היה אמור להיקרב עימו, האבוד היה אמור להיקרב עימו לפני שנאבד, והמופרש היה אמור להיקרב עימו לאחר ש'האבוד' נאבד, ולכן החצי שלא נאבד מטמא את שניהם ע"י צירוף כלי.

אביי אמר: אפילו אם נטמא האבוד או המופרש הרי שני החצאים האחרים מצטרפים עימו והוא מטמא אותם, לפי שכולם 'בני בית אחד הם' ('ביקתא' = בית צר), דהיינו שכולם באו מכח מנחה אחת, ולכן הכלי מצרף אותם.

וכן לענין קמיצה: כלומר וכמו כן נחלקו רבא ואביי לגבי קמיצה, שאם אחד משני חצאי העישרון נאבד, והפריש אחר תחתיו, ואח"כ נמצא אותו שנאבד, וכעת שלושתם מונחים בכלי אחד, אם **קמץ מן האבוד, שיריו וראשון נאכלין, מופרש אינו נאכל**, כלומר סובר רבא שאם קמץ מהאבוד, הרי השיריים (= מה שנשאר מהחצי עישרון האבוד לאחר שנקמץ) וגם החצי עישרון שלא נאבד נאכלים כמו כל

שיירי מנחה, לפי שהחצי שלא נאבד והחצי שנאבד מצטרפים למנחה אחת, כיון שהאבוד הופרש כדי להצטרף עם החצי שלא נאבד, אבל המופרש (= החצי שהופרש במקום האבוד) אינו נאכל, לפי שהאבוד לא היה אמור להיקרב עם המופרש.

קמץ מן המופרש, שיריו וראשון נאכלין, אבוד אינו נאכל: ואם קמץ מהמופרש, הרי השיריים (= מה שנשאר מהמופרש לאחר שנקמץ) וכן החצי שלא נאבד נאכלים, לפי שהמופרש והחצי שלא נאבד מצטרפים למנחה אחת, כיון שהמופרש הופרש כדי להצטרף עם החצי שלא נאבד. אבל האבוד אינו נאכל, כיון שהאבוד לא הופרש (לפני שנאבד) כדי להצטרף עם המופרש, ולכן הקמיצה לא מתירה אותו באכילה.

קמץ מן ראשון, שניהם אינן נאכלין: ואם קמץ מהחצי שלא נאבד, בין האבוד ובין המופרש אינם נאכלים, לפי ששניהם ראויים להצטרף עם החצי שלא נאבד, 'האבוד' בגלל שעוד לפני שנאבד הופרש כדי להצטרף עם החצי שלא נאבד, ו'המופרש' בגלל שלאחר ש'האבוד' נאבד הפרישו את 'המופרש' שיצטרף עם החצי שלא נאבד, אבל כיון שאי אפשר ששניהם יצטרפו עם החצי שלא נאבד (שהרי הקומץ מתיר רק עישרון אחד), לכן רק העישרון שממנו הופרש הקומץ (= החצי שלא נאבד) מותר באכילה וגם אחד משני החצאים הללו, אבל כיון שאנו לא יודעים איזה מהם הותר באכילה לכן שניהם אסורים.

אביי אמר: אפילו אם קמץ רק מהמופרש או מהאבוד, שני החצאים האחרים לא נאכלים, לפי שכל שלושת החצאים 'בני בית אחד הם', דהיינו שכולם הובאו לצורך מנחה אחת, ולכן הם נחשבים כדבר אחד, וכיון שהקומץ מתיר רק עישרון אחד ואנו לא יודעים איזה משני החצאים הנוספים הוא התיר, לכן שניהם לא נאכלים.

קושיא על רבא ואב"י: מתקיף לה רב פפא: וכי השיריים של אותו חצי שהוא קמץ כן נאכלים? והרי יש שלישי קומץ שלא קרב, כלומר שהרי הקומץ קרב עבור שלושת החלקים, וכיון שאינו מתיר אלא שני חלקים, נמצא ששליש מהקמיצה אינה חשובה ולכל חצי עישרון חסר שישית, ואם כן הרי זה קומץ חסר, ואיך הוא מתיר את השיריים?

קושיא נוספת על רבא ואביי: **מתקיף לה רב יצחק בריה דרב משרשיא**: איך הקומץ בעצמו קרב על המזבח, והרי יש שלישי ממנו שהוא חולין? (- יש בקומץ שלישי שהוא כנגד אותו חצי עישרון שאינו מצטרף עם המנחה, וא"כ יש כאן קומץ חסר ופסול).

תירוץ: **אמר רב אשי**: הקושיות הנ"ל אינן קושיות, כי קמיצת הקומץ תלויה בדעתו של הכהן, וכשהכהן קומץ הוא מתכוון לקמוץ רק על עישרון ולא על חצי העישרון הנוסף, ולכן אין כאן קומץ חסר והוא כשר, והשיריים של אותו חצי עישרון שקמץ נאכלים, והטעם ששני חצאי העישרון האחרים לא נאכלים הוא מחמת הספק, שאנו לא יודעים לאיזה מהם התכוון בקמיצתו.